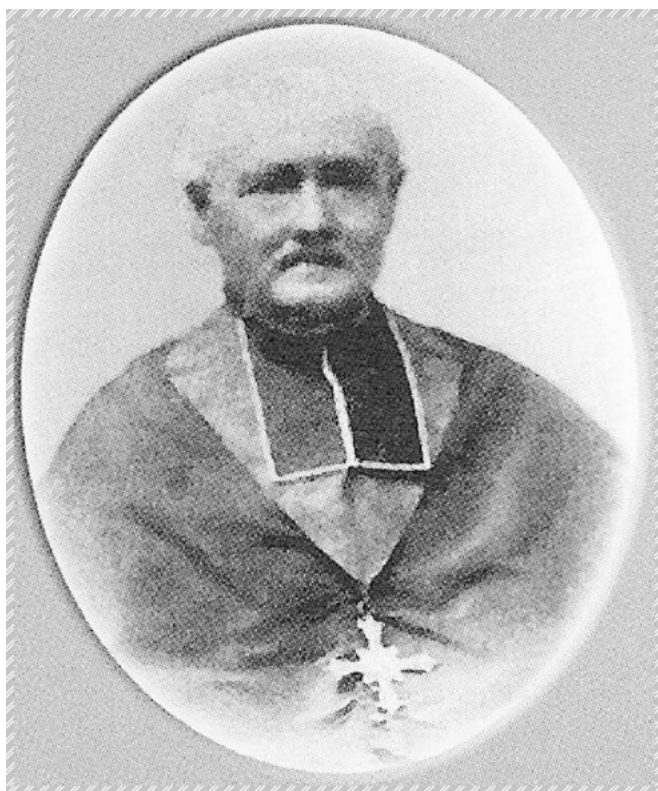

**GRATIEN ADEMA «ZALDUBY»ren
JEUS POEMAZ IRUZKINAK**

Patri Urkizu

Jesus!

Asko gizon ezok uste dute munduan
 ez dela seculan jesuskin serbait egini;
 Hetaz trufateko, ni' eman dut berriari
 serbait beren jullit egiten jesuskin

Jesus escezagorik! Don'ta gairu berriari
 Heta jesus gabe, egun diruz betea e!
 Ez jesus sek ussual ditin dituz tenear,
 Heta nik jesuskin egiten du berriari

Ez dute gaitenko jesus egiten ez badituz.
 Jesus gabe nintzena jesus gabe nait egiten.
 Ditu behar ko: jesus eharri, gairu gaituz,
 Baiman hite egelek ez daituz jesus egiten.

Egiten badituz, zer zoria neretuz!
 Jesus ez dait lana, zena guziak jesusik;
 Aipatu ko naitu gizon abil batentuz,
 Heta munduan jesus amasagorik.

Zer da hit osain? jesuskin behar bada
 Ustia ta makia, dituz irabaziko.
 - adia k nait naitu mientarai ten bostuz,
 Baiman, eizez, ez da jesusin adateko.

Johillan nait. Ez dait jesus hite gehiago,
 jesus haitirik ezan gabe dait abaituz,
 Baiman nite daituz ez bada jesus hite,
 Naitu berriari ez du nait egiten.

Zorra, ez dait!... Berran hait jesus hite!
 Jausa egun ta jesus egin daituz,
 Bada nik ez nait jesus naitu gehiago:
 Heta naituz jesus eslas ez omara.

ez jesus hit:

JEUS

1. Asko gizon zozok uste dute munduan,
Ez dela sekulan *jeusekin* zerbait egin.
Hetaz trufatzeko nik eman dut buruan
Zenbait bertsu pullit egitea *jeusekin*.
2. *Jeus* errexagorik! Zenbat gaizo lurrean,
Atzo *jeusen* jabe, egun diruz betheak!
Ez*jeus* hek urreak bildu dituztenean
Aise nik *jeusekin* eginen tut bertsuak.
3. Ez dut galduko *jeus* egiten ez baditut,
Jeus gabe nintzena, *jeus* gabe naiz egonen,
Aditu beharko: *Jeus* ehaiz, gaizo petut!
Bainan hitz ergelek ez dautet *jeus* cgiten.
4. Egiten baditut, zer zoria neretzat!
Jeusik ez zait lana, pena guziak *jeusik*.
Aiphatuko naute gizon abil batentzat!
Othe da munduan *jeus* arraroagorik?
5. Zer dakit oraino? *Jeusek* behar bada
Untza ta makila ditut irabaziko.
Nahiak nau naski mintzarazten horrela,
Bainan zinez, ez da *jeuseri* fidatzeko.
6. Ixiltzen naiz. Ez zait *jeus* heldu gehiago.
Jeus handirik erran gabe dut akabatzen
Bainan nere kantak ez badu *jeus* balio,
Nihori bederen ez dio minik eginen.
7. Zoroa, zer diot!... Bertsu hauk *jeus* balio!
Gauza segura da *jeusez* egin tudala,
Bada nik ez nuen *jeus* nahi gehiago,
Urus nahietan *jeus* eskas ez duena!

Ez *jeus* bat.

Arratsaldeon denoi;

Duela aspalditxo, Salamankako Unibertsitatean Anaya jauregian ikasle nintzela, Pedro Agerre «Axular» baino lauhunbat urte geroxeago, Fernando Lazaro Carreter, Real Academia de la Lengua Española-ko Presidentea izango zenak, eta irakasle kuttun nuenak, Charles Baudelaire-ren *Les Correspondances* hamalaukoa komentatzen zigularik, non *Les parfums, les couleurs et les sons se répondent* bezalako bertsoez jakintsu mintzo zitzaigun honakoa zioen, alegia, poema bat ongi irakurria bada jada berez komentatutzat jo dezakegula.

Halaber, Koldo Mitxelenak hiri gogoangarri hartan ere irakasle izan nuenak, behin baino gehiagotan esaten zuen, testuak lehenik konprenitu egin behar direla zer dioten hitzez hitz, literalki, eta geroko komentarioa, batipat, *florituraz*, hots, hornimenduak zirela. Hau da, filologo klasikoek bezala, garrantzirik handiena testuaren ongi konprenitzeari ematen zion.

Badira ere beste bi hastapen nagusi literatur kritika tradizionalan. Bat, testu hori zein kontestutan kokatzen den eta hau ongi interpretatzen saiatzea, honek argi baitiezaguke dituen esanahietarik zenbait, eta bi, zein tradizioi darraikon nabarmentzea eta nolako lekua daukan tradizio horretan agertzea.

Lot gakizkion bada gaiari galdera horiei ahalik eta ihardespen zehatzenak ematen saiatuz.

Gratien ADEMA «Zalduby» -ren bizia eta lanak aztertzen zenbait euskal kritikari izan ditugu. Lehenetarikoa Jean Baptiste Daranatz (1) izan zen duela mende bat Julio de Urquijok zuzentzen zuen RIEV (Revista Internacional de Estudios vascos) errebistan.

Geroago datozkigu Pierre Lafitte (2), Piarres Xarritton (3) *Mundaiz* Donostiako jesuiten aldizkarian eta Alex Bengoetxea haren *Kantikak eta neurtitzak* plazaratuz (4). Azkenetarikoa Xabier Altzibar izan da hark 1899an *Eskualduna* astekarian *Art poétique basque* berrargitaratzean *Lapurdum*, Baionako errebistan (5).

Hona laburzki eta xumeki emana bertan diotena Ademaren bizi zertzeladei buruz.

Gratien Adéma Goyeneche 1828ko apirilaren 14ean sortu zen Senperen eta 1907ko abenduaren 10ean hil. Larresoroko apezgaitegian ikasle gisa ibili zen, bertan Jean Baptiste Elissambururen adiskide egin zelarik, biek bertsozale amorratuak izaki. Garai hortakoak dira bada, elkarrekin moldatu Zumalakarregiri eta Betiri Santsi buruzko bertsoak. Istudioak bikain igaro eta 1833ko abenduaren 17an apeztu zen. Urte bat eman zuen Larresoron irakasle, eta ondoren Hazparnen 1854-60ko epean apaiz laguntzaile.

Bertan kolera izurritea zelarik denen aldeko laguntzan nabarmendu zen. Bai, halaber sermoilari iaio eta umore handiko bezala. Garai honetako Ixto-

(1) Jean Baptiste Daranatz, «Le Chanoine Adéma», RIEV, 1908, 121-124.

(2) Pierre Lafitte, *Parmi les compositeurs de cantiques basques. M. le Chanoine Gratien Adéma (1828-1907). M. l'abbé Jean Barbier (1875-1931)*. La Presse, Bayonne, 1933, 6-26.

(3) Piarres Charritton, «Gratien Adéma-Zalduby-ren bizia ta lanak (1828-1907)», *Mundaiz* 29, 1985, 47-53.

(4) Gratien Adéma Zalduby, *Kantikak eta Neurtitzak*. Klasikoak 47. Alex Bengoetxearen edizioa. Gero, Zarautz, 1991.

(5) Xabier Altzibar, «Art poétique basque Adema “Zalduby”rena». *Lapurdum* III. Études Basques. Bayonne, 1998, 77-101.

riotxo bat kontatzen du *Eskualdunako* idazle batek hura hil ondoren. Alegia, herrian Jaun Gose eta andere Egarria, hots, Manex Tturia esposatu zelarik honako aholku hitzak zuzendu zizkiela esposatu berriei:

Jaun andere espos maiteak, egun hemen enekin duzue egitekoa. Bihar goizetik harat ukhanen duzue eiherazainarekin (6).

Hazparne utzi, –hemengo apez izango ziren ere urte asko beranduago Piarres Larzabal eta Emile Larre idazle bikainak– eta Bidarrain (1860tik-1872ra) eta Atharratzen (1872tik-1890era) erretore lanetan eman zituen urteak, eta azkenik Baionan kalonje tituluduna izan zen 1890etik 1907an hil zen arte.

Apez lanek uzten zioten nonbait idazteko astirik eta izkiribatzeari gogoz eta zentzuz heldu zion. Nor zen egilea estaltzearen erabili zituen alegiazko izen zenbait berak moldatu bertsoak izenpetzeko, eta pseudonimo hauek honakoak dira: *Hergaraya*, *Senperetarra*, *Piarres Uxaleguy*, *Ignazio Harambeltz* eta *Zalduby Artzain Beltcha*.

Bertsoez aparte idazten zituen, noski, bestelako lanak, eta bai batzuek eta bai besteak *Pabeko Revue des Basses Pyrénées et des Landes*, *Euskal Erria*, *La Semaine de Bayonne*, *Bulletin Catholique du Diocèse de Bayonne*, *Eskualduna*...aldizkari eta errebistetan plazaratzen joan zen, baina bertso paperetan ere bai, frantsesez deitu *feuilles volantes* delakoetan. Elizako gaiak ez zituen noski ahantziak liburuttetik ere inprimatu baitzuen hala nola:

1875ean Jubilau urthe sainduan Bazco biharamun eta hirugarrenean Lourdesen eta Betharramen Escual herritik pelegrin cirenen othoitzapena. Bayonne, Lamaignère 1875.

Dena den, moldatzen zituen Alegiak zirela eta deitu izan zuten *le La Fontaine basque*, hots, La Fontaine euskalduna. Egiteko horretan aitzindari izan zituelarik Mogeldarrak, Juan Mateo Zavala, Jean Baptiste Archu, Martin Goyetche, eta ondokorik ere ez zitzaion faltatu, hala nola, Jose Artola, Karmelo Etxegaray eta Jean Moulier «Oxobi», besteak beste.

Hona Jean Etcheparek utzi zigun haren iduria, jada zahartuxea zelarik:

guti dugu ikusi adin hartako xahar hain lirain xut gorarik, ile xuri nasai batzuek bere begitarte arrai xuhaila eztiagotzen zakotelarik oraino eta iduri gaztetzen. Jauntzitik hiritar emaiten zuen, edo bederen etxeko seme handi. Ibilgunean bazuen Eskualdun menditarrek bakarrik daukaten halako zalhu arinkeriarik gabeko zerbeit. Eskuak hain eder eta gurbil zauzkan, non berehala ezagun baitzen zer tresna zerabilaten eta nola. Azken bizpahiru urtetarat bizkitartean adinak urritua zakon urhatsa, burua lurrerat ukurtu gabe hargatik. Gaitz zerbeit zintzurri lothurik, erlastua ere zen, haren entzutea orozbat goxo eta bitxi baitzitzeien orori (7).

(6) «Zalduby», *Eskualduna*, 1908-I-10.

(7) Alex Bengoetxea, aip ed., 8.

1908an RIEV-en argitaratu zirenean Adema kalonjearen bertsoak honako sailetan banatu zituzten:

- I Eskual Herriko Eliza Bestak.
- II Pilotariak.
- III Cantiques sur le catéchisme.
- IV Cantiques.
- V Fables.
- VI Autres poésies profanes.
- VII Chants patriotiques.

Bengoetxeak, aldiz, edizioa prestatzerakoan haren lan poetikoa hiru partetan zatitu du:

- I KANTIKAK (XXXI).
- II ARTZAIN BELTXAREN NEURTHITZAK (XVIII). Eta
- III BERTZE GISAKOAK (XXI).

Orotara 70.

Bengoetxeak burutu edizioko zenbait testu, adibidez, *Artzain beltzaren neurthitzak* eta III. Sailekoak, aspalditxo kopiatu nituen Pariseko Liburutegi Nazionalean eskuz, oraindik mikrofilmik ez zegoenean (FCB MS n° 106), eta konparatuz esan behar dut, ohi bezala kantez aldaera dezente dituztela, kome-niko lirakeenak edizio kritiko bat egitean biltzea. Adibide gisa hona nola dioen Bengoetxeak eman tituluak:

CHENELON JAUN ZENATURRARI ETA HAREN /KONPAINIARI /
BAZKAL ONDOKO USAIA XAHARREKO KOPLAK./ Sei pondutako erdi
laxotan G. Zaldubik pharatuak.

Eta hona daukadan eskuzkribuaren kopiak dioskuna:

1891.an, urriaren 13an, Hazparne Barrandegian, / Chesnelong jaun zenaturrari eta haren kompainiari, / Bazkal ondoko usaia chaharreko koplak / sei pontutako erdi lachotan Zalduby chaharrak emanak.

Bestalde, Julen Urkiza karmeldarrak jasorik ditu katalogo eder batean *Aldizkari eta Egunkarietako Euskal Bertso eta olerkien bibliografia* (8) eta bertan 111 poema ezberdin ageri zaizkigu zerrendatuak. Halaber Interneteko <http://urkiza.armiarma.com> sarrerak 226 bertso aipatzen dizkigu baina kopurua ez da kanta ezberdinei dagokiona, baizik argitarapenei.

Dena den, guk hemen gaur aipatuko eta komentatuko dugun poema eta bertsoak ez dira ageri zerrenda horietan, neronek argitaratu nuen Patxi Intxa-

---

(8) Julen Urkiza, *Aldizkari eta Egunkarietako Euskal Bertso eta olerkien bibliografia*. Markina-Xemein, 1999.

rrendietak kanten doinuekin eta Piarres Xarrittonek koplarien biografia laburrekin lagunduz *Anton Abbadiaren koplarien guduak. Bertso eta aire zenbaiten bilduma 1851-1897* liburuan baizik (9).

Baina zein izan zen Ademak erabili zuen Poetika bere bertsoak paratze-rakoan?

Euskal Literaturaren Historian Poetikaz eta bertso moldegintzaz iritzi ezberdinak izan ohi dira. Kontutan hartzen badugu Ademak berak *Eskualduna*-n frantsesez 1899ko urtean otsailetik irailera plazaratu artikuluetan eman zituela bere iritziak «Art poétique Basque» delako batean, horixe dugu aztertuko aurreko eta ondokoan iritziekin konparatuz.

Lehenetarik Arnaud Oihenart genuke 1665ean Lapurdiko apez bati bere iritziak gutun batean emanez. Piarres Lafittek plazaratu zuen lehenik 1967an (10) *Gure Herria* argitaletxean, eta geroxeago neronek Oihenarteren mendehurrenean euskaratu eta zenbait oharrez hornitu (11), hots, bertan aipatzen diren egile latinezko, frantses, italiano eta gaztelaniazkoen bibliografia emanez. Gutun horretan Oihenartek Beñat Detxepare kritikatu zuen, azpimarratuz amodiozko bertsoak, *assés mal seans a un ecclésiastique*, hots, aski errespetu gutxiak zirela apez batek emanak izateko. Eta bere mendekoa zen Joanes Etxeberri Ziburukoak, berriz, gehiegizko lizentziak zerabiltzala, *dautre licences exorbitantes*. Kasu honetan kritika ez zegokion moral arloari formari, estrofei eta errimari baizik

XVII. mendean bada bizkaitar bat mende erditsutan poesia egiten zen moldeaz eta antzeaz ere mintzo zaiguna. Rafael Micoleta apeza dugu, «Modo de la vizcayna poesia y sus versos» kapituluia prestatu zuena 1653. urtean (12). Bertan esaten digu bi poesia mota daudela, eta gaztelaniazko erromantzeen arabera, 7-6, et 10-8, silabakoak. Bigarren honi buruz dio: *El otro es más largo a modo de soneto; y se canta de ordinario por el son que llaman, las vacas, y aunque es a modo de soneto, también se compone por assonantes. Las vacas* delako doinu hori jadanik 1577an jasoa zuen Francisco Salinas (13) musikari itsu eta Salamankako irakasleak zenbait aldaerarekin batera.

XVIII. mendean, 1729an prezizki, Manuel Larramendik «De la poesía bascongada que está al uso» deitu kapituluian ere musikaren garrantziaz euskal poesian dihardu, modu honetan:

(9) Patri Urkizu (ed.), *Anton Abbadiaren koplarien guduak. Bertso eta aire zenbaiten Bilduma 1851-1897*. Euskaltzaindia-Eusko Ikaskuntza, Donostia, 1997, 244.

(10) Pierre Lafitte, *L'Art poétique basque d'Arnaud d'Oyhénart. Gure Herria*, Bayonne 1967.

(11) Patri Urkizu, «Arnaud Oihenart: L'Art Poétique Basque (1665)», (Itz.), *Hegats*, 7, 1992, 34-59.

(12) Rafael Micoleta, «Modo de la vizcayna poesia y sus versos», *Modo de aprender la lengua vizcayna*. Bilbao, 1653. Ed. E.S. Dodgson, Sevilla, 1897, 33-34.

(13) Francisco Salinas, *De Musica libri septem*. Salamanticae, Mathias Gastius, 1577.

antes el poeta componía su metro con todos los primores y gracias del númen, con fantasía, con ingenio, con admirables pensamientos, y luego se le acomodaba el tono y la música en que daban mayor golpe los conceptos del metro, y así venía á ser el verso mejor y más estimable que la música. Ahora es al contrario, porque el compositor inventa a placer la armonía de la música, y después como para darla cuerpo en que subsiste tanta alma se compone la letra; y por eso es el verso lánguido y la música tan varia, airosa y divertida (14).

Argi dago ohitura hau izango dela nagusi ere XIX. mendean. Duela hogei urte plazaratu nuen Baionako Euskal Museoko 1798ko bilduman (15) honelakoak zieten poemen tituluei jarraituz, *A airean, Bertze aire berri batean E...* Halaberetsu Lafittek (16) ezagutarazten dizkigunean Salvat Monho (1749-1821) izturiztarraren bertsoak hauek ere honako aireetan daude moldatuak: *Ah! Vous dirai-je, maman; Dans cette étable...; Sur la marche du Régiment de Perche*, eta beste.

Ez da harritzeko, bada, Anton Abbadiak 1851ean hasten denean bere Koplarien Guduak antolatzen eta saritzen ezarri zituen baldintzek tradizioaren legeei jarraituz bazizkieten, eta honela A. de Larralde-Diustegui baldarapehazak sinaturiko deian Urruñako herriko etxean 1853ko agorriaren 29an honakoa zioen iragarkiak:

pilota partida baino lehen, izanen da goraki ezagutarazia phertsuetako gu-
duan garaia eraman duena, eta hark egin phertsuak izanen dire kantatuak herriko
gizon gazte hortarako berexi eta irakhatsiez, zoinekin aldizkatuko baita musikari
gorphutz bat eta ondoan, phertsuetan garaitu duenari emanen zaizko, Antonio
d'ABBADIE jaunaren partezko untzako urrea eta ohorezko makhila.

Eta parte hartzeko baldintzak plazaratu ziren ere Baionako *Le Messager*-
ean hala nola Pabeko *Le Mémorial des Pyrénées*- ean, hots, abesbatz batek
kantatu behar zituenez eta gizakiaren oroimen ahalmena laburra zenez, gehie-
nez berrogeita hamar bertsoleerrokoa behar zuela izan kantak. Hau da, gutxi
gora behera, 12-13 lauko (17).

Zaldubyk parte hartu zuen Abbadiak antolatu norgehiagoka horietan
frangotan. Hona hemen urte eta aurkeztu kanten tituluen zerrenda:

1853ean *Ameriketako bidean* deitu kantarekin.

1854ean *Ohore Laborantzari*, izenekoarekin.

(14) Manuel de Larramendi, *El Imposible Vencido. Arte de la lengua Vascongada*. 2ª Ed. I. Ramon Baroja, San Sebastián, 1886, 226.

(15) Patri Urkizu (ed.), *Bertso zahar eta berri zenbaiten bilduma (1798)*. Durangoko Udala, 1987.

(16) Pierre Lafitte (ed.), *Poèmes Basques de Salvat Monho (1749-1821)*. *Présentés, transcrits, traduits et annotés* par... Ikas, Bayonne, 1972.

(17) Patri Urkizu (ed.), *Anton Abbadiaren...*aip. lib., 15.

1859ean *Zenbat hitzuntzi!* kantarekin, zein *Hau da Ikhasketako mando-aren traza*, doinuaz moldatu zuen. Eta *Pilotaria gaztea*, biak aipamena merezi izan zutenak.

1867an *Amazo* eta *Mehetegiko xakurra* kantekin.

1869an *Ez du sosak egiten zinezko gizona* poemarekin eta

1871an *Jeus* poemarekin. Urte honetan 26 poema aurkeztu ziren, eta lehen saria Jean Baptiste Elissamburuk irabazi zuen *Xori berriketaria* kantarekin.

1873an *Bildotxa eta otsoa* alegiarekin, zeinak lehen saria merezi izan zuen. *Belea eta axeria*.

1874an *Bettiri Sants*.

1876an *Biba Republika!* kantarekin.

1887an *Beharra eta ahala*; eta *Mihizlariak* kantekin.

Eta, azkenik

1893an *Gauden euskaldun* kantarekin, Azpeitian eman zena, eta zeinen errepika aspalditxo ikasi genuen, arrakasta izugarria ukan baitzuen Euskal Herri osoan. Honela hasten zen:

Zazpi Eskualherriek bat egin dezagun

Guziak bethi, bethi, gauden gu Eskualdun (18).

Baina itzul gaitezten *Jeus* poemara. Ademak honako sarrera hitzekin igorri zituen bertsoak:

Monsieur,

L'auteur de la boutade suivante voudrait concourir pour le prix accordé par M. d'Abbadie à la meilleure chanson basque. Je vous prie de la faire passer aux messieurs du jury d'examen.

Jean Duvoisin kapitainak (Ainhoa 1810-1891), Emmanuel Inchauspe (Atharratze 1815- Omizegañe 1902) eta Maurizio Harriet (Haltsu, 1814-1904) apezekin parte hartzen zuen maiz epai-mahaian, eta Baionako *Le Courier* deitu gazetan ematen zuen Lore Jokoen gorabeheren berri. Aurkeztu bertso paperaren ertz batean honakoa irakur daiteke: *Morceau original, jeu de mots d'un bout à l'autre, bon à lire* (19).

Alegia, on zela irakurtzeko hasieratik bukaeraraino, baina ez zuten saritu Adema, eta bai Elissamburu. Beste zenbait bertso zokoratuak izan ziren *sans*

(18) Alex Bengoetxea, aip. lib., 166-168.

(19) Patri Urkizu, Aip. lib., 28.

valeur oharra ezarri zietelarik goi partean, hala Juanes Berges saratarrak burutu *Gerla* tituludunari, nola Jean Chetre Hazparneko zapatagileak bidali *Galde onari prest da bethi hescalduna* bertsoleerroaz hasten zenari, adibidez. Hurrengo urtean, 1873an aldiz, esan bezala, berriro saiatu zen Adema eta saria merezi izan zuen *Hergaray* ezizenez aurkeztu *Bildotxa eta otsoa* alegiatatik. Azkenean urrezko ontza eta makila lortu zituen, bada, eta hona Ademak Atharratzetik irailaren 20an Anton Abbadiari idatzi zion gutuna esker ona adieraziz

Monsieur,

J'ai été extrêmement flatté du cas que vous avez bien voulu faire de mes deux si petites et si simples pièces. J'avais cru devoir me voiler aux yeux du public surtout sous le pseudonyme de *Hergaray*, qui est la désignation cadastrale de mon quartier natal à St. Pée; mais Monsieur le chanoine Inchauspe m'a dit qu'il vous avait confidentiellement déclaré mon vrai nom. Votre visite ainsi que celle de M. le Capitaine Duvoisin me fut annoncée par mon frère pour mercredi à St. Pée. C'eût été de votre part plus que doubler et l'honneur et la récompense. Votre fidèle commissionnaire porteur du splendide makhila et de l'once traditionnels, m'expliqua l'erreur du volturier, qui nous avait fait manquer la voie de St. Pée. Il me dit aussi la bonne envie que vous eûtes de reculer quand même d'Ascain jusqu'à chez moi. Pour le coup, jamais été désolé d'avoir été cause de tant de peine. Voyez si je méritais tant d'attentions, puisque je suis homme à avoir différé jusqu'aujourd'hui l'expression de ma reconnaissance. Un devoir de coeur, un devoir d'honneur ainsi retardé m'embarrasserait bien si j'osais alléguer la moindre excuse.

Recevez, Monsieur, les hommages bien respectueuses de votre humble serviteur

G. Adema (20).

Garai horretan bertan, XIX. mendea aitzinatua zelarik, Jose Ignazio Arana jesuitak idatzi zuen *Arte métrica de la lengua bascongada* (1872) delakoa Patxi Altunak ehun eta hogeitau urte geroago argitaratua. Eta bertan bertsomolde, estrofa mota ugari aurkezten zituelarik sarrerako hitzetan musikaren garrantziaz ziharduen, honelaxe hain zuzen:

Todo verso eúskaro propio es aplicable esencialmente a la música y especialmente a los aires y armonías nacionales del pueblo bascongado. No hay por consiguiente en bascuence, como en algunas otras lenguas, distinción alguna de versos musicales o meramente recitativos. Todos son cantables y por esto eminentemente recitativos y declamativos (21).

Eta ideia hauen ildo berari jarraikiko dio Ademak burutuko duenean bere Poetika eta *Eskualduna* astekarian argitaratuko 1899an. Hona dioena:

quelques règles de la prosodie ou art poétique basque.

(20) Patri Urkizu, Aip. lib., 266.

(21) Patxi Altuna (ed.), «José Ignacio Arana, Tratado de métrica vasca (1872)», *Fontes Linguae Vasconum*. Iruñea, 1992, 128.

1. Les Basques n'ont jamais fait de vers qu'en couplets réguliers destinés à être chantés ou même déclamés comme dans les pastorales (22).

Hots, betidanik euskaldunek moldatu izan dituzten bertsoak kantatzeko izan direla, edota deklamatzeko pastoraletan bezala. Baina aipatu betidanik hori zehazten saiatuko da, hurrengo artikuluetan eta hauxe esango digu:

il est bien à présumer que ces règles de la versification basque ne remontent guère au delà du XIIe siècle, et il est probable aussi que les chansons de geste de cette belle époque et particulièrement quelques hymnes rimés de l'Église leur servient de modèles (23).

Gesta kantak eta Eliza joko ditu, bada, aitzindari bezala eta kanten egiteko eredu gisara. Kantatzeko dira ere, besteak beste, poema txinar anitz, Egipto zaharrean moldatzen ziren poemak, hala nola Israelgo himnoak. Aurre-ragoxe dioen bezala, ordea, euskal poesian ematen ari ziren azken jaidurek ez zuten asebetetzen, eta tradizionalista erabatekoa zenez, honakoa salatu zuen, *il se manifeste une fâcheuse tendance vers un modernisme exotique*, hots, modernismo exotikoranzko joera agertzen ari zela azken lore jokoetan. Eta gaitz edo izurrite honen kontrako biderik hoberena, Oxalde Bidarraikoa imitzaea zela, hau baitzen bere hitzak errepikatuz, *le meilleur modèle*.

Jarraiki ote zion berak beti?

Zeren zer esan dezakegu *Jeusi* buruz? 1871an aurkeztu ziren beste guztiekin konparatuz gaiaren aldetik, argi eta garbi, nabarmenki ezberdina dela, ez baitu gaitzat hartzen, ez gerra, ez loreak, ez xoriak, ez donadoak, ez hiritarrak, ez baserritarrak, ez dantzariak, ez andereñoak, ez eliza, ez euskaldunak, ez..., hitz bat baizik: *Jeus*, eta honen inguruan moldatzen du poema.

Egungo Poetika modernoak arakutzen baditugu, ohartuko gara gehiena estimatzen dutena, orijinaltasuna dela, *l'originalité*, eta epai-mahaikoen hitzetan benetan orijinala eta on zen irakurtzeko 'bon à lire', eta kritiko zorrotzak ziren. Ademak atarikoan *boutade* bezala aurkeztu eta seigarren estrofan *nere kanta* gisa aipatu arren, argi dago kantatzeko ez zela moldatua. Ikusi dugun bezala *Jeus* hitzaren gainean moldatu zuen, hogeita hiru aldiz errepikatuz eta hogeitalaugarren aldian *ezjeus* bat bezala sinatzen zuelarik.

Baina orijinala bazen euskal poesiagintzan hala ote mendebaldeko tradizioan, frantses edo gaztelaniazko literaturan, adibidez?

Ex nihilo nihil fit, deus ez da deusetik sortzen ahal, hastapenak pentsamendu grekoan du etorkia. Parmenidesen gogoetetan du etorkia, eta Aristotelesek gauza berdintsua zioen, alegia, ezerezatik ezin zela ezer kreatu; eta hastapen hori epikureoek maiz aldarrikatu ohi zuten. Lukreziok ere bere *De natura rerum* obran ideia berari jarraiki zion.

(22) *Eskualduna*, 1899-II-19.

(23) *Eskualduna*, 1899-III-3.

Idazle kristauek, aldiz, Erdi Aroan eta geroago ere sustengatzen zuten, Jainkoak ezerezetik mundua zuela kreatu, eta ezin zezaketen delako hastapenaren alde egin. Hala bada, filosofiaren korronte nagusiaren kontra ez joatearren, bereizten hasi ziren hizkera teologikoa eta filosofikoa, eta bidenabar Santo Tomasek zioen (24), Izaki sortu orok ezin dutela deus sortu, baina berak Izaki direnez gero, sortuak izan direla.

Baina Ilustrazioarekin batera, batez ere, pentsalari modernoek eztabaidatzen eta ukatzen hasi ziren kristau tradizio hori.

Hala zer zioen Frédéric IIak d'Alemberti idatzi gutun batean:

quiconque a bien examiné cette matière (la création) conviendra que si l'on veut respecter les axiomes fondamentaux de la raison, il faut de toute nécessité admettre l'éternité de l'univers. Le système de la création entraîne des absurdités à chaque pas qu'on fait pour l'établir; il faut nier l'*ex nihilo nihil*, que toute l'antiquité respectait.

Hau da, arrazoinaren axioma funtsezkoak errespetatu nahi badira kreazioaren gainean unibertsoaren betikotasuna onartu beharrezkoa dela, zeren eta kreazioaren usteak bere baitan zeramatzan ondorio abstrudoak, eta beraz, antzinakoan lema hura ukatu behar zen.

Eta Argien mendetik aitzina zabaltzen joan ziren ideia berri hauen aurka altxatu zen Célestin Joseph Felix jesuita, erretorika eta filosofiako irakaslea, ospetsua bere hitzaldiengatik Frantzia eta Belgikako katedral nagusietan, sutsu baina era berean dialektika eta doktrina zuzen batez mintzo zena, zein Pariseko Nôtre Dameko hitzaldi batean 1856an honakoa zioen:

ceux qui entreprennent de fonder une doctrine du progrès rigoureusement anti-chrétienne, repoussent la production libre de l'homme par la puissance de Dieu: ils nient la création ex nihilo; ils sont résolument pantheistes (25).

Hots, progresoarean aldekoek ukatzen zutela deusetik sor zitekeela deus, hala jaidura antikristaua hartuz, eta aita Felixekin bat dator Zalduby, garaiko eztabaiden oihartzun ere egiten delarik berak sortu kanta.

Baina dena den, utz ditzagun teologo eta filosofoak eta azter ditzagun literatur tradizioak lehenik.

Berehala topo egiten dugu Louis Coquelet (1676-1754) idazle zirtolariarekin. *Écrivain facétieux*- diote frantsesez (26) zela, argitaratu baitzituen XVIII.

(24) Santo Tomas, *Summa Theologica*. I, q. XLV, art. 5.

(25) Célestin Joseph Felix (1810-1891), *Le Progrès par le Christianisme. Conférences de Nôtre Dame de Paris* 1856. A. Leclere, 1856.

(26) Louis Coquelet «Guy-Mathurin» (- Paris 1754), historialari eta saiogilea. Bere obrak pseudonimoz sinatzen zituen. Besteen artean honakoak aipa ditzakegu: *Critique de la charlatanerie* (1726), *L'asne* (1729), *L'éloge de rien* (1730), *L'éloge des paysans* (1731), *Le calendrier des fous* (1738)...

mendeko lehen partean gogoeta antzekorik, hala nola, *L'éloge de rien* (1730), non aurki dezakegun gure poemaren inspirazio zuzena. (Ikus facsimilea)

Honek bere aldetik latinez Jean Passerat (27) humanista eta poeta frantsesak (1534 – Paris 1602), moldatueta oinarritzen zen, adibidez, *Nihil, nemo, aliquid, quelque chose, tout, le moyen, si peu que rien, on, il* (1597) liburuttoan plazaratu zen batean eta zeini buruz honakoa zioen Postface edo epiloan:

sur le NIHL par lui tant vanté, d'autant plus volontiers que cette Pièce est rare, & qu'elle renferme **un jeu d'esprit** qui plaisoit beaucoup autrefois, & dont je crains fort qu'on ne se soucie gueres aujourd'hui, parce qu'on n'aime plus que les jeux qui apportent de l'argent, & que l'esprit & les belles Lettres deviennent tout à fait hors de mode (28).

Alegia, garai batean oso gogoko zituztela gogoeta jokoak zeuzkaten hitz jokoak, baina beldur zela ohitura hori galzorian ez zenentz. Halaberetsu, Démons, XVI. mende bukaeran Anvers hiriko kontseilari izan zenak konposatu zituen ere Passerat-ek moldatu bertsoen antzekorik, *La Demonstration de la quatriesme partie du rien...* deitu liburuttoan (29), non besteak beste, *rientifique* hitza asmatzen duen.

Gaztelaniaz ospetsuak ziren Quevedoren hamalaukoak, hala nola, *polvo será más polvo enamorado* bertsoerroz bukatzen den hura, hots, hauts, baina hauts maitemindua, alegia deusaren adierazpen; edota *Vivir es caminar breve jornada / [...] Nada que, siendo, es poco y será nada*. Hau da, espainiar Barrokoaren «conceptismo»-aren aurrean gaude. Bi mende geroago, Juan Cristóbal Nápoles Fajardo (Las Tunas, Cuba, 1829-1962), El Cucalambé, bezala ezaguna den kubatar independentzia zaleak, 1856an *Rumores del Hormigo* pazaratu zuenak, moldatu zuen soneto bat **Nada** (30) titulua daramana eta molde berekoa. (Ik. Eranskina)

Itzul gaitezen gurera, ordea.

Jakina den bezala, *Jeus* hitzaz etimologiariek, Bonaparte, Gavel, Charencey, Corominas, eta Michelena jaunek etorki ezberdinak aipatzen dituzte, batzuek *deus*-etik eta besteek *genus*-etik datorrela esanez. Biak, noski, etorki latinezkoak (31).

(27) Jean Passerat (Troyes 1534-Paris 1602). Erregearen irakurle eta interpretea.

(28) Louis Coquelet, *L'éloge de rien dédié à personne avec une postface. Troisième édition, peu revüe, nullement corrigée, & augmentée de plusieurs Riens*. A Paris, Chez Antoin de Heuqueville, 1730, 42-43.

(29) I. Démons, *La demonstration de la quatriesme partie de rien et quelque chose et tout avec la quintessence tirée du quart de Rien & de ses dependances contenat les preceptes de la sainte Magie & devote invocation de Demons, pour trouver l'origine des maux de la France & les remedes d'iceux, dediee à la ville 'Amiens...* Paris, Chez Prevosteau. MDXCIII.

(30) www.cervantesvirtual.com/servlet...

(31) «DEUS (Or.) DIEUS (R) DEÛS (S): su homólogo latino perfecto, *deus* “dios” parece infinitamente remoto en cuanto a la significación. [...] Cita Lhande de, lat. *Deus*. Rechaza su

Eta *deus* gainean paratu zituen bertsoak, metafora gisara erabiliz, eta *Jenesa*-ren hasierako erreferentzia garbia egiten zuela, zein honela itzuli zuen Duvoisinek:

Hastapenean, Jainkoak ezdeusetarik egin izan zituen zerua eta lurra (32).

Maiz erabili zuten ere gure klasikoek, Detxepare eta Leizarragak, adibidez, *deus* hitza, ia beti *ez* lagun zuela eta jokutzen zuen Axularrek hitzarekin ere honakoa zioenean: *Eta ezta arrazoin deusagoak eztheusagoa zerbitza dezan (33)*. Allande Oihenartek ere bere erretrauetarik bat osatzen du hitz horrekin: *Deus eztuena, balu, emaile handi (34)*.

Hala bada, bertso irrigarri horietan, trufa batipat sineskabe eta aberats berrien kontra doa, hots, *Atzo jeusen jabe, egun diruz betheak* (6. bertsolerroa) direnen aurka. Baina baita ere bere buruaz eta deusekin untza eta makila irabaz dezakeela pentsatzearen kontra. Eta amaitzeko kanta, aholku kontserbadore bat ematen du, zeinak laburbiltzen duen politika eta ideologia tradizionalaren muina: *Urus nahietan jeus eskas ez duena*. (28. bertsolerroa). Alegia, zoriontsu izanen direla gogoetetan ezer eskas ez duten haiek, gutxirekin konformatzen direnak, hots, aszeta direnak.

Gaiak direla eta Lafittek bere *Koblakarien Legea*-n honakoa zioen:

bai horiek dira lau gei nausienak: Jainkoa, mundua, heriotzea, amodioa; eta erran ditake nolazpait sartzen ez diren kobla moltxo batek ez duela deusik balio (35).

Baina ba ote da munduan gizona bezalakorik eta honek duen dohain handienaz, mintzairaz hitzegitea, irriarazteko bada ere, bezalako joko atseginik?

Joko hau *jeus* hitzaren gainean oinarritzen da (*jeus* egin, *jeus* gabe izan / egon, *jeus* heldu, *jeus* balio, *jeus*-ek ... irabazi, *jeus*-ekin egin, *jeus*-en jabe, *jeus*-eri fida, *jeus*-ez egin, *jeus*-ik ez zait...). Horra hor ia deklinabide osoa. Halaber alde baikor eta ezkorrak kontrajarriak daude. Batetik honako izenlagunak: *pullit, errex, abil, arraro, handi, urus*. Eta bestetik: *ergel, gaizo petut, eta zoro*. Gaizo petut-en kasuan, jakina da izenondoa hemen aurretik doala, erregela orokorraren kontra, irrigarri dela pertsonaia adierazteko. *Petut*, aldiz,

---

opinión [...] relacionando ahora con occit. *Ges, gis* (bearn.ant.*gees*) cat. *Ge(n)s*) y fr. Ant. *Giens*, en definitiva lat. *Genus*, y expone dificultades [...]. Vacilación *deus / jeus* "algo", de *genus*, usado en frases negativas e interrogativas» (Juan José Arbelaiz, *Las etimologías vascas en la obra de Luis Michelena*. Kardaberaz bilduma 31, Gasteiz, 1978, 54).

(32) Jean Duvoisin, *Bible saindua*. Londresen. 1859, 1.

(33) Pedro Agerre «Axular», *Guero bi partetan partitu eta berecia...* Bordele, Milanges, 1643, 567.

(34) Arnaud Oihenart, *Les proverbes basques recueillis par... plus les poésies basques du mesme auteur*. Paris, 1657, 44.

(35) Patri Urkizu (ed.), *Piarres Lafitte, Euskal Literaturaz*. Erein, Donostia, 1990, 89.

ez dut aurkitzen inolako hiztegieta, eta halako hitz argotikozat daukat, jolas-tuz sortu duena *peu, petit* eta *tout* nahasiz, *baditut* bukaerarekin errimatze nahiak behartua.

Orohar eta bukatzen joateko iruzkin labur hauek hona nola epaitzen zituena Ademaren bertso lanok Piarres Lafittek (36),

on connaît les chanson-fables du prêtre-poète, si travaillées et si naturelles; mais sa maîtrise éclate dans les cantiques, tels que *Adora dezagun* ou *Kurutzea*, ou encore dans les hymnes patriotiques, comme le chant des Sept provinces. Peu de poètes donnent en basque l'impression d'une pareille force: il en est de plus gracieux, il n'en est pas de plus puisant.

Alegia, Kantiketan ageri dela gailen. Poeta gutxik diruditela hain indartsu, hain grazios, hain natural. Halere, Bengoetxearentzat, gai profanoetan, duelarikan bai edukiz eta bai formaz askatasun gehiago esan litekeela estilo baliabideak nabarmenago ageri zaizkiola. Bat gatoz gu ere.

Ez zuen euskal poesian jarraitzaile askorik bere poesia mota honek, baina, hor daukagu, adibidez Jon Mirande paristarrak 1950. urte inguruan moldatu zuen *Nihil igitur mors est*, honela bukatzen dena:

Gizendak eri zirelarik
Bizi-min deithu minbiziaz,
Mintzo zan, ixil, ez-jainkoa;
«Deus ez da» zion «herioa:
EZ dena Ezin daiteke hil».

Poema hau honela aurkezten zion Andima Ibiñagabeitiak 1952ko irailaren 14ean Parisetik Guatemalara igorri gutunean Jokin Zaitegiri:

... zure goraintziak emango dizkiot ikusten dudanean. Oraingotasunez beteriko olerki berri-berri bat idatzi du Mirandek *Nihil igitur mors est* Lukreti-ren izetan jaso. Oso sakon ta jaso. Egan Donostiko aldizkaritxora igorri dut argitara dezaten (37).

Eta amai dezadan, beraz, entzuleok, eskertuz izan duzuen arretea egun bota ditudan ene iruzkin eta deuskeriekin, eta kanta dezadan ozenki

Agur eta ohore Zalduby zenari,
Senpertz kuttun eta koplari finari.

(36) Pierre Lafitte, *Le Basque et la littérature d'expression basque en Labord, Basse-Navarre et Soule*. Aitzina, Bayonne, 1941, 53.

(37) Patri Urkizu (ed.), *Andima Ibiñagabeitita, Erbestetik barne-minez. Gutunak 1935-1967*, Susa Zarautz, 2000, 107.

Joannes PASSERATIUS (Jean Passerat, 1534-1602)

1697.

NIHIL.
NEMO.
ALIQVID.
QVELQVE CHOSE.
TOVT.
LE MOYEN.
SI PEV QVE RIEN.
ON.
IL.

A PARIS.

Chez Estienne Preuosteau, demourant au
mont S. Hilaire, rue Chartiere.

M. D. XCVII.

N I H I L .

Manus adest, festa poscunt sua dona Calendæ,
Munus abest, festis quod possim afferre Calendis.
 Siccine Castalius nobis exaruit humor?
 Usque adeo ingenij nostri est exhausta facultas,
 Immunem ut videar redeuntis janitor anni?
 Quod nusquam est potius noua per vestigia quæram.
 Ecce autem, partes sese dum versat in omnes,
 Inuenit mea Musa NIHIL, ne despice munus:
 Nam NIHIL est gemmis, NIHIL est pretiosius auro.
 Huc animum, huc igitur vultus aduorte benignos.
 Res ea narratur quæ nulli audita priorum.
 Ausonij & Graij dixerunt cætera vates:
 Ausoniæ indictum NIHIL est Graiæque Camænæ.
 E cælo quacunque Ceres mea prospicit arua,
 Aut genitor liquidis orbem complectitur vlnis
 Oceanus, NIHIL interitus & originis expers,
 Immortale NIHIL, NIHIL omni ex parte beatum
 Quod si hinc maiestas, & vis diuina probatur,
 Nunquid honore Deum, nunquid dignabimur aris?
 Conspectu lucis NIHIL est incundius almæ,
 Vere NIHIL, NIHIL irriguo formosius horto,
 Floridius pratis, zephyri clementius aura.
 In bello sanctum NIHIL est Martisque tumultu:
 Iustum in pace NIHIL, NIHIL est in fœdere tutum.
 Felix cui NIHIL est! fuerant quæ vota Tibullo
 Non timet insidias; fures incendia temnit,
 Sollicitas sequitur nullo sub iudice lites,
 Ille ipse inuictis quæ subijcit omnia plantis
 Iunonis sapiens NIHIL admiratur & optat.
 Socraticique gregis fuit ista scientia quondam.
 Scire NIHIL, studio cui nunc incumbitur vni,
 Nec quicquam in ludo mauult didicisse iuuentus?
 Ad magnas quia ducit opes & culmen honorum.
 Nosce NIHIL, nosces fertur quod Pythagorææ
 Grano herere fabæ, cui vox adiuncta negantis.

N I H I L.

Multi Mercurio freti duce viscera terræ
 Dura liquefaciunt, simul & patrimonia miscent,
 Arcano instantes operi, & carbonibus atris,
 Qui tandem exhausti damnis fractique labore,
 Inveniunt, atque inuentum NIHIL vsque requirunt,
 Hoc demetiri non vlla decompeda possit,
 Nec numeret Lybica numerum qui callet arena.
 Vel Phæbo ignorum NIHIL est NIHIL altius astris.
 Túque (tibi licet eximium sit mentis acumen,
 Omnem in naturam penetrans, & in abdita rerum)
 Pace tua, Memmi, NIHIL ignorare videris.
 Sole tamen NIHIL est, & puro clarius igne.
 Tange NIHIL, dicésque NIHIL sine corpore tangi:
 Cerne NIHIL, cerni dices NIHIL absque colore:
 Surdum audit, loquúturque NIHIL sine voce; volátque
 Absque ope pennarum, & graditur sine cruribus vllis
 Absque loco motúque NIHIL per inane vagatur.
 Humano generi vilius NIHIL arte medendi.
 Ne Rhombos igitur neu Thessala carmina tentet
 Idalia vacuum traiectus arundine pectus,
 Neu legat Ideo Dictæum in vertice gramen,
 Vulneribus sani NIHIL auxiliatur amoris.
 Vexerit & quanuis trans mæstas portitor vndas,
 Ad superos imo NIHIL hunc reuocabit ab orco.
 Inferni NIHIL inflectit præcordia Regis,
 Parcarúmque colos, & inexorable pensum.
 O bruta Phlægræis pubes Titania campis,
 Fulmineo sensit NIHIL esse potentius ictu.
 Porrigitur magni NIHIL extra mænia mundi.
 Diúque NIHIL metuunt. Quid longo carmine plura
 Commemorem? virtute NIHIL præstantius ipsa,
 Splendidius NIHIL est: NIHIL est Ioue denique maius.
 Sed Tempus finem argutus imponere nugis,
 Ne tibi, si multa laudem mea carmina charta,
 De NIHILO, pariant NIHILI fastidia versus.

F I N I S.

~~Y 4779~~

LA DEMONSTRATION
DE LA QUATRIESME PARTIE
DE RIEN, ET QUELQUE CHOSE, ET TOVT.

AVEC

LA QVINTESSENCE TIREE
du quart de Rien & de ses dependances
contenant les preceptes de la saincte
Magie & deuote inuocation
De Demons.

*Pour trouuer l'origne des maux de la France & les
remedes d'iceux, dediee à la ville d'Amiens.*

Magnificasti domine super omne nomen sanctum tuum.
Vous avez magnifié à Seigneur vostre saint nom par dessus T O V T.

Pfal. 137.

PAR I. DEMONS CONSEILLER
du Roy au Presidial d'Amiens.

PARIS,

*Chez Estienne Preuosteau, demeurant au
mont S. Hilaire, rue Chartiere.*

M. D. XCIIII.

[Louis COQUELET]

L' E L O G E
D E
R I E N
D É D I É
A P E R S O N N E .
A V E C U N E P O S T F A C E .

Troisième Edition, peu revûë, nullement
corrigée, & augmentée de plusieurs
R I E N S .

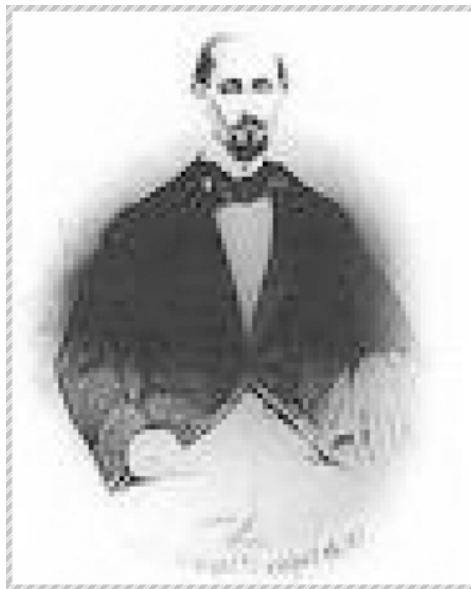
A P A R I S ,
Chez ANTOINE DE HEUQUEVILLE,
Libraire, rue Gît-le-cœur, à la Paix.

M D C C X X X .

Avec Approbation & Permission.

12   L'ÉLOGE
 de RIEN, il reste toujours RIEN.
 RIEN ne vient de personne ; & tout ce
 que nous voyons dans la nature vient de
 RIEN. Ce soleil si lumineux, ces astres
 si brillans, ces charmantes fontaines, ces
 prairies si riantes, ces plaines si agréa-
 blement diversifiées, ces lacs, ces mers,
 ces montagnes, ces mines si précieuses
 qu'elles cachent ; tout cela a été fait de
 RIEN. Ces viandes si succulentes que
 nous mangeons avec tant d'avidité, ces
 vins délicieux que nous buvons avec tant
 de contentement, ces doux fruits, ces
 excellentes liqueurs dont nous faisons
 nos délices, viennent originairement de
 RIEN. Bien plus ; ces Princes redoutez
 que nous servons avec tant de respect,
 ces Beutez enchanteresses que nous ido-
 latrons avec tant de complaisance, ces
 tendres Amis que nous chérissions avec
 tant de cordialité, sont issus en droite
 ligne de RIEN. Que vous dirai-je da-
 vantage ? Notre Ame, cette glorieuse
 portion de la Divinité qui nous distingue
 si avantageusement des bêtes, a été faite
 de RIEN. RIEN souvent nous paroît
 quelque chose, & quelque chose sou-
 vent nous paroît RIEN. RIEN se
 trouve par tout. & ne réside nulle part.

Juan Cristóbal Nápoles Fajardo «El Cuculambé»
(Las Tunas, Cuba, 1829-1862)

NADA

Nada es todo en el mundo en que vivimos,
Nada es todo en verdad lo que miramos;
de la **nada** los hombres son formados,
y en la **nada** después nos convertimos.

Nada son los pesares que sufrimos,
Nada son los placeres que gozamos,
y son **nada** los bienes que adquirimos
como **nada** las glorias que anhelamos.

Nada es toda la tierra bien mirada;
Nada es todo por Dios, y es mucho solo
el Señor que nos hizo de la **nada**.

Nada el mundo del uno al otro polo
y **nada** viene a ser este soneto,
que sin decir más **nada** aquí completo.

Gratien ADEMA «Zalduby»
(Senpere 1828- Baiona 1907)

NADA

1. Muchos hombres hay en el mundo que creen que jamás se ha hecho algo de la **nada**, y para reírme de ellos he pensado componer unos bonitos versos con **nada**.
2. ¡**Nada** más fácil! ¡Cuántos infelices hay en el mundo que ayer no eran dueños de **nada** y hoy están rebosantes de dinero! Sobre esos don **nada** entrados en años con una **nada** haré mis versos.
3. No perderé **nada** si no logro **nada**, pues si no tenía **nada** quedará sin **nada**. Y tendré que oír no eres **nada**, ¡pobrecillo! Pero las palabras estúpidas no me importan **nada**.
4. Si logro componer estos versos, ¡qué felicidad! **Nada** me cansa y todas las penas son **nada**, y seré mencionado además como un hombre hábil. ¿Es posible **nada** más raro?
5. ¿Qué más? Tal vez con **nada** ganaré el bastón y la moneda de oro. Es evidente que el deseo me hace hablar así. Pero realmente no se puede uno fiar de **nada**.
6. Me callo. Ya **nada** se me ocurre. Sin decir nada importante acabo. Pero si mi canto no vale nada, al menos no hace daño a nadie.
7. ¡Insensato! Pero, ¿qué digo? ¡Suponer que estos versos valgan algo! Es evidente que los he hecho de **nada**. Pues no quería **nada** más. ¡Feliz aquel que en sus deseos **nada** echa en falta!

Patri Urkizuren itzulpena gaztelaniara